

Nr.7 (312) Otrdiena, 2004. gada 24. februāris

■ Rītdiena sākas šodien (līdz 31.12.2004)

Topošie juristi gūst panākumus Parīzē

Topošie juristi gūst panākumus Parīzē

Mārtiņš Paparinskis, LU Juridiskās fakultātes students, - "Jurista Vārdam"

LU Juridiskās fakultātes pārstāvji starptautiskajā tiesu izspēlē (no kreisās): trenere Kristīne Krūma, studenti - Laura Meijere, Rasma Kaškina, Uģis Zeltiņš, Mārtiņš Paparinskis

Foto: no personiskā arhīva

Kā "Jurista Vārds" jau informēja iepriekšējā numurā, no 2004. gada 5. līdz 7.februārim Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes komanda piedalījās Eiropas tiesību tiesu izspēļu (*European Law Moot Court Competition*) reģionālajā finālā, kas notika Parīzē. Latvijas Universitāti šajās sacensībās pārstāvēja Rasma Kaškina, Laura Meijere, Mārtiņš Paparinskis un Uģis Zeltiņš, trenera pienākumus pildīja Kristīne Krūma.

Mūsu komanda divpadsmit komandu konkurencē ieguva 2.vietu, aiz sevis atstājot Mārstrihtas Universitātes, Kopenhāģenas, Helsinku, Heidelbergas, Durhamas universitāšu, Kinga koledžas (Londona) un citas komandas. Finālā Latvijas Universitāte pēc galīgā tiesnešu vērtējuma piekāpās Stokholmas Universitātei, lai gan ieguva ar to vienādu punktu skaitu fināla un pusfināla izspēlēs. Īpaši jāatzīmē izcilais Uģa Zeltiņa sniegums, kurš saņēma piedāvājumu stažēties Eiropas Kopienų Tiesas ģenerālvokāta Filipa Ležēra birojā, kas ir ārkārtīgi augsts parādīto zināšanu novērtējums.

Tiesu izspēles mērķis bija maksimāli precīzi atdarināt tiesas procesa Eiropas Kopienų Tiesā (turpmāk - EKT). Atbilstoši kāzusa faktiem¹ dalībvalsts ir lūgusi EKT sniegt prejudiciālo nolēmumu par trīs Kopienų tiesību jautājumiem. Dalībniekiem

bija nepieciešams sagatavot pušu viedokļus par to, kā tiesai būtu jāatbild uz šiem jautājumiem. Interesants procesuālais aspekts bija tas, ka atšķirībā no līdzīgām izspēlēm, kur dalībniekiem ir tikai jāpārstāv puses, šajās izspēlēs vajadzēja sagatavot arī Eiropas Komisijas pārstāvja viedokli. Atšķirībā no pusēm, kuru viedoklis loģiski izriet no lietas faktiem, Komisijas pārstāvja viedokļa formulēšanā bija jāņem vērā Komisijas vēlmes, kas atšķīrās no pušu mērķiem konkrētā strīda ietvaros, bet vairāk koncentrējās uz sprieduma iespējamo ietekmi uz Kopienų tiesību turpmāko attīstību. No Latvijas Universitātes Komisijas pārstāvja lomu uzņēmās Rasma Kaškina, ar apsveicamu rezultātu nokļūstot izspēļu pusfinālā.

Lietas *Anna un citi pret Kaervornas valsti* tiesiskie strīdi ir dažādos aspektos saistīti ar regulējumu valsts atbildības un Kopienų tiesību harmonizācijas jomā. Atbilstoši kāzusa faktiem ir pieņemta direktīva 2002/777, kas nosaka stingrāku regulējumu pārtikas ar ģenētiski modificētiem organismiem marķēšanas jomā. Atšķirībā no iepriekšējā Kopienų regulējuma, kas noteica marķējumu saturu kā informējošu, jaunā direktīvai prasa marķējumam saturēt brīdinājumu par iespējamu kaitējumu veselībai un nosaka, ka tā izmēriem jābūt vismaz 20% no konkrētā produkta. Par direktīvas ieviešanas termiņu bija noteikts 2003.gada 1.janvāris, tomēr apmēram puse ES dalībvalstu nebija šo direktīvu ieviesušas termiņā. Anna, ģenētiski modificētas šokolādes ražotāja no Ambrozijas, trešās valsts, noformēja savai šokolādei divu veidu marķējumus - mazos marķējumus bez brīdinājumiem par briesmām veselībai šokolādei, kas domāta tām dalībvalstīm, kas nav ieviesušas jaunās direktīvas prasības, savukārt lielos marķējumus ar brīdinājumiem tām dalībvalstīm, kas ir ieviesušas direktīvas prasības. Kaervornas valsts pilnībā bija ieviesusi direktīvu, tādēļ uz šo valsti tika nosūtīta šokolāde ar lielo marķējumu. Patērētāji, redzēdami brīdinājumu par veselības problēmām, pārtrauca pirkt Annas šokolādi, un Anna cieta milzīgus zaudējumus. Pēc tam Anna uzzināja, ka konkurenti, kas Kaervornā ievada ģenētiski modificētu šokolādi, nepildīja direktīvas prasības un izmantoja veco marķējumu. Kaervornas varas iestādes neveica nekādas darbības, lai piemērotu

direktīvas normas (kas pilnībā bija ieviestas nacionālajās tiesībās), un tikai pēc Annas sūdzībām 2003.gada jūnijā nosūtīja konkurentiem brīdinājuma vēstules.

2003.gada rudenī Kaervornas varas iestādes informēja Annu, ka viņas šokolāde, kas tiek pārdota Kaervornā, neatbilst direktīvas prasībām. Izrādījās, ka Annas šokolāde ar vecajiem marķējumiem, kas bija nosūtīta uz ES dalībvalsti Drīmlendu (kas vēl nebija ieviesusi direktīvas normas), bija ieviesta Kaervornā. Lai gan to bija veikusi ar Annu nesaistīta persona Dario, Kaervorna uzlika Annai, Bruno (Annas pārstāvim ES) un Dario solidāru sodu EUR 100,000 apmērā un pienākumu izņemt produktus no tirgus. Pārsūdzot šo administratīvo aktu Kavijas Administratīvajā tiesā, Anna lūdza EKT dot prejudiciālu nolēmumu par vairākiem neskaidriem Eiropas Kopienu tiesību jautājumiem konkrētajā lietā, ko tiesa arī darīja.

Pirmais jautājums bija saistīts ar to, vai Kaervornas valsts ir atbildīga par Annai nodarītajiem zaudējumiem 2003.gada pirmajā pusē atbilstoši doktrīnai par dalībvalstu atbildību par Kopienas tiesību pārkāpumiem. EKT *Francovich* lietā² ir noteikusi un *Brasserie*³ un turpmākajās lietās⁴ konkretizējusi valsts atbildības par Kopienas tiesību pārkāpumiem apjomu un kritērijus:

Pirmkārt, pārkāptām normām jābūt ar mērķi dot tiesības indivīdiem.

Otrkārt, dalībvalsts pārkāpumam jābūt pietiekami nopietnam.

Treškārt, jāpastāv tiešai cēloņsakarībai starp pārkāpto normu un ciestajiem zaudējumiem.

Puses izvirzīja dažādus argumentus, vai un kādu iemeslu dēļ šie kritēriji ir izpildīti. Kaervorna konkrētajā gadījumā bija pārkāpusi Eiropas Kopienu Līguma (turpmāk Š Līgums) 10.pantu un 249.panta 3.daļu attiecībā uz direktīvas 2002/777 ieviešanu. Attiecībā uz pirmo kritēriju valsts norādīja, ka direktīvas mērķis nav bijis dot tiesības šokolādes ražotājiem, tādiem kā Anna, bet gan patērētājiem, kuriem ir tiesības uz informētu izvēli šokolādes pirksnā. Annai direktīva uzlika tikai pienākumus, kas automātiski nerada tiesības. Annas pārstāvji oponentēja, atsaucoties uz Eiropas Kopienu Tiesas slavenajām lietām *Van Gend en Los*⁵ un *Costa v. ENEL*⁶, kurās EKT norādīja, ka Kopienas tiesībās individuālās tiesības rodas arī no tieši uzliktiem precīziem uzdevumiem. Otrais kritērijs izvirzīja divus interesantus jautājumus. Pirmkārt, nesēnā EKT prakse radīja šaubas par šī kritērija pareizo izvērtēšanu. *Brasserie* lietā EKT norādīja, ka nopietns pārkāpums ir saistīts ar to, ka dalībvalsts būtiski pārkāpj savas pilnvaras⁷. Šajā pašā lietā EKT bija norādījusi vairākus apakškritērijus (normas precizitāte, pilnvaru apjoms, apzināts vai neapzināts pārkāpums utt.), kuru analīze ļauj atbildēt uz jautājumu par pārkāpuma nopietnību⁸. Tajā pašā laikā *Dillenkofer* un *Hedley Lomas* lietās EKT neanalizēja šos kritērijus, norādot, ka sašaurinātas kompetences gadījumos pat neliels pārkāpums ir pietiekams, lai uzskatītu to par pietiekami nopietnu. Ģenerālvokāts Ležērs savā viedoklī *Kobler* lietā ir norādījis, ka šāds iedalījums starp šauru un plašu kompetenci ir nepamatots un ka pati tiesa to faktiski jau neievēro. Otrs interesants aspekts bija jautājums par to, vai valsts var būt atbildīga par Kopienas tiesību pārkāpšanu, ja direktīva ir pareizi ieviesta nacionālajās tiesībās, bet nav tikusi piemērota. Lai gan dalībvalstīm ir pienākums ne tikai formāli ieviest direktīvu, bet arī nodrošināt reālas un efektīvas tiesības indivīdiem ar administratīvas un tiesu kontroles sistēmu⁹, konkrētais pārkāpuma smagums ir jāizvērtē atbilstoši lietas apstākļiem.

Otrais jautājums bija par to, vai Anna var paļauties uz Eiropas tiesībām, lai neļautu Kaervornai piemērot sodus par direktīvas normu pārkāpšanu, un vai tas, ka citas dalībvalstis nav ieviesušas direktīvu, ir šķērslis Kaervornai to piemērot. *Prima facie* jautājums ir nelabvēlīgs Annai, jo EKT neskaitāmos spriedumos atzinusi, ka dalībvalsts nevar attaisnoties no Kopienas tiesību uzlikto pienākumu nepildīšanas ar to, ka cita dalībvalsts nepilda šo pienākumu. Turklāt nav iespējams atsaukties uz Līguma 28. un 30.pantu, jo Kopiena šo jomu ir harmonizējusi¹⁰, tādējādi izņemot ārpus dalībvalstu kompetences tiesību pieņemt citādas prasības. Annas pārstāvji tādēļ bija spiesti meklēt asimetriskus argumentus, jo direktīvas interpretācija bija viennozīmīgi labvēlīga Kaervornai. Pozīcija, ko izvēlējās komanda, bija norādīt uz otrajā jautājumā netieši ietvertu jautājumu par spēkā esamību (kas varētu izrietēt no formulējuma par paļaušanos "uz Eiropas Kopienas tiesībām" šī jēdziena plašākajā nozīmē) un tālāk, balstoties uz EKT praksi šādās lietās¹¹, mēģināt pierādīt, ka direktīva ir spēkā neesoša. Kā spēkā neesamības argumenti tika izskatīti gan procesuāli pamati (ka Līguma 95.pants nav pareizais tiesiskais pamats direktīvas pieņemšanai), gan materiāli pamati (pretruna Kopienas tiesību vispārējiem principiem, īpaši samērīguma principam). Ja piekrīt šiem argumentiem un uzskata, ka direktīva ir spēkā neesoša *ab initio*, Annas marķējuma tiesiskums ir jāpārbauda pret iepriekšējām Kopienu tiesību prasībām, kam marķējums atbilst. Gadījumā, ja tiesa nevēlētos izskatīt spēkā esamības jautājumu, būtu iespējams atsaukties uz doktrīnu, kurā ir izteikts pieņēmums: ja prece ir izpildījusi tās valsts prasības, no kurās tā tikusi izvesta, bet ne direktīvas prasības, tad citas valstis var vērst tiesiskas pretenzijas tikai pret valsti, kas nav ieviesusi direktīvu. Savukārt vērsšanās pret pašām precēm varētu notikt tikai gadījumos, kad tās bez formāla direktīvu prasību pārkāpuma arī radītu reālas briesmas¹². Tomēr uz jautājumu, vai šāda interpretācija ir pamatota, šībrīža Kopienas tiesības nedod skaidru atbildi.

Trešais jautājums tika uzdots par konkrētajām sankcijām, kas bija solidāri uzliktas Annai, Bruno un Dario. Šī jautājuma kontekstā vispirms būtiski ir noskaidrot, vai EKT vispār ir jānodarbojas ar šādiem nacionālo tiesību jautājumiem. EKT daudzos spriedumos ir norādījusi uz vispārējiem efektivitātes, adekvātuma un samērīguma kritērijiem, kuri ir jāiztur tām nacionālajām normām, ar ko piemēro Kopienas tiesības¹³. Lai gan EKT pamatā ir noteikusi minimālos efektivitātes kritērijus, kuriem jāatbilst nacionālajām normām, nacionālās sankcijas par Kopienas tiesību pārkāpumiem nedrīkst būt pārāk bargas,¹⁴ un to izvēlē ir jārespektē vispārējie Kopienas tiesību principi, it īpaši samērīguma un nediskriminācijas principi. Puses izteica atšķirīgus viedokļus par to, vai solidārās atbildības princips administratīvo sankciju jomā atbilst nediskriminācijas principam, kā arī vai bargo sankciju piemērošana tikai pret Annu, Bruno un Dario atbilst nediskriminācijas un samērīguma principiem.

Piedalīšanās šāda līmeņa tiesu izspēlēs un labie komandas un individuālie panākumi ir ārkārtīgi vērtīga pieredze tās dalībniekiem. Varam novēlēt kolēģiem nākamajos gados pārspēt šī gada rezultātus un nest mūsu alma mater slavu tālāk pasaulē, līdzīgi kā šī komanda to ir darījusi Viduseiropas un Austrumeiropas tiesību izspēlēs, Vīnes tirdzniecības tiesību izspēlēs un Džesupa starptautisko tiesību izspēlēs Vašingtonā.

¹ Ar kāzusu un citu ar izspēlēm saistītu informāciju var iepazīties izspēļu mājaslapā www.elme.org

² Cases C-6 & 9/90 Francovich and Bonifaci v. Italy [1991] ECR I-5357

³ Cases C-46 & 48/93 Brasserie du Pecheur SA v. Germany [1996] ECR I-1029

⁴ Case C-392/93 R. v. HM Treasury, ex p. British Telecommunications plc [1996] ECR I-1631, Case C-5/94 R v. Ministry of Agriculture, Fisheries and Food, ex p. Hedley Lomas [1996] ECR I-2553, Cases C-178-9/94, 188-190/94 Dillenkofer and others v. Germany [1996] ECR I-4845, Case C-127/95 Norbrook Laboratories Ltd. v. Ministry of Agriculture Fisheries and Food [1998] ECR I-1531, Case C-319/96 Brinkmann v. Skattministeriet [1998] ECR I-5255, Case 140/97 Rechberger and Others v. Austria [1999] ECR I-3499, Case C-424/97 Haim v. Kassenzahnartzliche Vereinigung Nordrhein [2000] ECR I-5123, Case C-150/99 Stocholm Lindopark Aktiebolag v. Sweden [2001] ECR I-493, Case C-118/00 Larsy v. INASTI [2001] ECR I-5063, Case C-224/01 Kobler v. Republik Osterreich [2003] Judgment of 30 September 2003, Case C-63/01 Evans [2003] Judgment of 4 December 2003

⁵ Case 26/62 Van Gend en Loos v. Nederlandse Administratie der Belastingen [1963] ECR I

⁶ Case 6/64 Costa v. ENEL [1964] ECR 585

⁷ Cases C-46 & 48/93 Brasserie du Pecheur SA v. Germany [1996] ECR I-1029, para.55

⁸ Ibid., para.56

⁹ Case C-60/01 Commission v. France [2002], ECR I-05679, para.26

¹⁰ C-12/00 Commission v. Spain [2003] ECR I-00459

¹¹ Case C-376/98 Germany v Parliament and Council [2000] ECR I-2247, Case C-491/01 The Queen v Secretary of State for Health, ex parte British American Tobacco (Investments) Ltd and Imperial Tobacco Ltd. [2002] ECR I-11453

¹² Weatherill. Pre-emption, harmonization and the Distribution of Competence to Regulate the Internal Market. In: The Law of the Single European Market: Unpacking the Premises, 2002

¹³ sk. Craig P., de Burca G. EU Law. Text, Cases and Materials. 3rd edition. Oxford: OUP, 2003, at 230-257

¹⁴ p. Case 8/77 Sagulo, Brenca and Bakhouché [1977] ECR 1495